

PTAČÍ ZAHRA DA

Zahrady představují uměle vytvořený, ale významný a široce rozšířený biotop. Současným trendem jsou bohužel až přehnaně upravené zahrady s golfovým trávníkem a zapuštěným bazénem místo přírodního jezírka. Přitom zahradu nemusíme nechat zpustnout a zarůst plevelem, aby zůstala pěkným místem odpočinku. Stačí ji upravit tak, aby měla co nabídnout i dalším obyvatelům a my se mohli těšit z jejich přítomnosti.

Co můžeme udělat pro ptáky v naší zahradě?

Nabídnout místo k hnízdění

Některé druhy hnízdí vysoko v korunách stromů (straka, hřivnáč, poštolka), jiné upřednostňují nižší stromy (drozdi) nebo keře (pěnice). Zvonci dají přednost vysokým jehličnanům a tujím, podobně jako konopky. Staré stromy poskytnou přirozené dutiny a zdroj hmyzu. Je dobré je nekácet a nechat dožít i pahýly. Pokud na zahradě staré stromy nejsou, můžeme vyvěsit budky. Ty je nutné po sezóně čistit!

V hromadě dřeva může zahnízdít červenka nebo střízlík, na budově vrabec domácí, rehek, jiříčka, vlaštovka či rorýs. Živé ploty jsou vyhledávaným místem k hnízdění, jelikož představují bezpečí a zároveň dostatek potravy. Vhodné místo k hnízdění vytvoříte i prostým svázáním větví keřů.

Nabídnout potravu

Přikrmování na krmítku bychom měli omezit na zimní měsíce a zahradu upravit tak, aby ptákům poskytla sama dostatek potravy. Pamatujme – čím pestřejší zahrada, tím rozmanitější druhové složení jejích obyvatel. Třešeň přiláká špačky, nízký trávník kosa či rehka, okrasné bodláky stehlíky a další zrnožravé ptáky. Část trávníku nesekejme a nechme tam dozrát semena rostlin, vyšší stébla také poskytnou úkryt a chrání půdu před vysycháním.

Výsadbou stromů volíme dle velikosti zahrady. Do menších zahrad vysazujeme nižší stromy, které příliš nestíní a na podzim nabídnou ptákům množství plodů (např. jeřáby). Ty jsou nejen pastvou pro ptáky, ale i pro naše oči. Pokud máme jablonoň, je dobré pár jablek na stromě nechat do zimy pro kosy nebo zimní hosty brkoslavy. Plody mnoha okrasných kultivarů na stromě vydrží až do prosince. Jehličnany zase poskytnou úkryt a jejich šišky potravu po celý rok.

Keře v době květu lákají hmyz, na kterém si pochutnají hmyzožraví ptáci. Na podzim nabídnou bohaté zásoby bobulí, které leckdy zůstávají ozdobou naší zahrady a zdrojem potravy až do zimy.

Významnou medonosnou rostlinou i vítanou zásobárnou bobulí pro ptáky je břečťan. Navíc je vhodným místem pro stavbu hnízda např. pro konopky a pro zimování hmyzu.

Pokud naše zahrada není dost velká, abychom mohli pěstovat stromy či keře, můžeme vysadit alespoň některé okrasné trávy, letničky (slunečnice, ostálky) a trvalky (levandule, dobromysl, šalvěj, třapatky

rodu *Echinacea* a *Rudbeckia*, bělotrn, máčka), jejichž květy lákají hmyz a **semena** jsou pro ptáky zdrojem potravy. V žádném případě tyto rostliny po odkvětu nestříháme, aby mohly vytvořit semena.

Hmyz, larvy a další kořist ptáci loví v okolí vody, kompostu, záhonů květin, hromady dřeva, skalek, v záhonech s mulčovací kůrou nebo v okolí kvetoucích stromů. Vděčnými návštěvníky těchto míst budou např. kosi, drozdi, rehkové nebo střízlíci.

Nabídnout vodu

Ideálním řešením je malé zahradní jezírko s mělkými břehy, kde se ptáci mohou koupat i napít. Postačí ale i napajedlo či miska s vodou, nejlépe mělkou a trochu širší, aby se v ní ptáci mohli i koupat. Důležité je vodu pravidelně vyměňovat. Bazén je naopak nebezpečným místem a kvůli chemii naprosto nevhodným zdrojem vody.

Zajistit bezpečí

Přirozený úkryt před predátory po celý rok poskytne husté rostlinstvo i hromada dřeva.

Pozor na domácí mazlíčky, především kočky! Když vyvěšujeme budky nebo krmítka, dbejme na to, aby nebyly pro kočku přístupné. V době, kdy se ještě nevzletná mláďata často zdržují na trávníku, držíme kočku pár dní zavřenou, je-li to možné.

Skleněné plochy zajistíme proti nárazu pomocí speciálních samolepek nebo ručně vyráběnou dekorací.

Neponecháme na zahradě otevřené nezajištěné sudy či jiné hluboké nádoby s vodou – ptáci, ale i jiní živočichové, se v nich snadno utopí.

Pozor na různé skulinu a díry (v zídkách, pumpách či zahradních domcích), kam mohou ptáci jako např. sýkory zalézt při hledání vhodného místa k hnízdění, ale odkud už se nedokážou dostat ven.

Nepoužívat chemii

Používání chemie na zahradě je obecně nevhodné. Nejenže mizí plevel, zdroj potravy pro ptáky, ale mláďata se mohou otrávit postřikávkou hmyzem. I malé dítě může najít lákavý plod a neumytý jej strčit do pusy... 🐦

Foto: Denis Matthey

Česká společnost ornitologická: www.birdlife.cz

Jaro ožívá: www.springalive.net

Ilustrace: Pavel Procházka

Text: Gabriela Dobruská, Alena Klvaňová

PTAČÍ ZAHRADA

Ptáci

- 1) vrabec domácí
- 2) pěnice černohlavá
- 3) rehek domácí
- 4) kos černý
- 5) stehlík obecný
- 6) zvonek zelený
- 7) červenka obecná
- 8) konipas bílý
- 9) sýkora modřinka
- 10) pěnkava obecná
- 11) sýkora koňadra
- 12) brhlík lesní
- 13) žluna zelená

Ostatní živočichové

- 14) žluťásek tolicový
- 15) bělásek zelný
- 16) ještěrka živorodá
- 17) skokan hnědý

Zahradní prvky

- 18) polobudka
neboli rehkovnik
- 19) samolepky na sklo
- 20) zralá plodenství
slunečnice
- 21) hromada dřeva
- 22) krmítko pro ptáky
- 23) mrtvý kmen
- 24) hmyzí domeček
- 25) kompost
- 26) starý strom
s dutinami
- 27) zahradní jezírko

Rostliny

- a) bez černý
- b) štětka obecná
- c) slunečnice roční
- d) cesmína ostrolistá
- e) dobromysl obecná
- f) rozchodník ostrý
- g) přísavník třícípý
- h) hlohyně šarlatová
- ch) dřišťál obecný
- i) jablň domáci
- j) sítina sivá
- k) kosatec žlutý
- l) kalina jedlá
- m) jeřáb ptačí
- n) růže šípková
- o) brečťan popínavý
- p) levandule lékařská
- q) ptačí zob obecný

Tabulka: Základní údaje o doporučených keřích a popínavých rostlinách pro ptačí zahradu

Keře	Výška	Doba květu/plodů	Barva květů / plodů	Prostředí
bez (<i>Sambucus</i>)	7–10 m	VI–VII/VIII	žlutobílá/černá	○ až ●
dříšťál (<i>Berberis</i>)	1–5 m	IV–V/IX	žlutá, oranžová/červená, modrá	○ až ●
tis (<i>Taxus</i>)	až 20 m	III–IV/IX–X	žlutá, nenápadná/červená	●
cesmína (<i>Ilex</i>)	až 5 m	V–VI/IX–III	bílá/červená	● až ●
hloh (<i>Crataegus</i>)	až 8 m	IV/IX–X	bílá až růžová/červená	●
hlohyně (<i>Pyracantha</i>)	2,5–5 m	V–VI/VIII–IX	bílá/červená	○ až ●
růže šípková (<i>Rosa</i>)	1–3 m	V–VI/VIII–X	růžová/červená	○
pámelník (<i>Symphoricarpos</i>)	až 2 m	VII–VIII/IX–XI	bílorůžová/bílá	○ až ●
muchovník (<i>Amelanchier</i>)	0,2–20 m	III–VI/VII–IX	bílá/červená až černá	○
rakytník (<i>Hippopae</i>)	2–4 m	III–V/VIII–IX	žlutá, zelená/oranžová až červená	○
skalníky (<i>Cotoneaster</i>)	0,3–3 m	V–VI/IX–X	růžovobílá/červená	○
břečťan (<i>Hedera</i>)*	až 30 m	IX–XI/XII–III	zelenožlutá/fialová až černá	●
přísavník-psí víno (<i>Parthenocissus</i>)*	až 20 m	V–VI/IX–X	zelená/fialová	○ až ●
zimolez (<i>Lonicera</i>)*	2–4 m	V–VII/VII–IX	žlutá, bílá, růžová/červená, modrá, černá	○ až ●

* popínavé rostliny ○ – slunce | ○ až ● – slunce až polostín | ● – polostín | ● až ● – polostín až stín | ● – stín

Ptáci na zahradě

Červenka obecná (*Erithacus rubecula*) obývá prostředí s hustým podrostem, tedy i zahrady s množstvím keřů. Zpívá nejčastěji brzy ráno a rovněž večer až do soumraku.

Sýkora koňadra (*Parus major*) je běžným obyvatel ptačích budek, tzv. velkých sýkorníků, s vletovým otvorem 33–34 mm. Drobnější ptáky z nich často vytlačí. Častý návštěvník krmítek.

Sýkora modřinka (*Cyanistes caeruleus*) hnízdí v dutinách, třeba i ve schránce na dopisy. V budce jí stačí vletový otvor 27–28 mm, kam se nedostane větší koňadra. Často ji vidíme na koncích tenkých větví, kde sbírá hmyz, viset hlavou dolů.

Pěnkava obecná (*Fringilla coelebs*) žije všude, kde jsou stromy. Její hnízda jsou úhledná, vystlaná chlupy a peřím, zvenčí maskovaná mechem a lišejníky. Patří k nejhojnějším ptákům zahrad.

Žluna zelená (*Picus viridis*) je pták starých ovocných zahrad, parků a menších lesů. Na zahradním trávníku ji můžeme pozorovat při vybírání mravenců. Na počátku hnízdění často slyšíme chechtavé volání obou partnerů.

Břhák lesní (*Sitta europaea*) žije v parcích a zahradách, kde najde staré stromy s dutinami. Je-li vchod do dutiny široký, upravuje si ho směsí slin a hlíny až na průměr svého těla. Stejně tak si upraví vchod do budky. Často ho spatříme lézt hlavou dolů po kmeni stromu.

Vrabec domácí (*Passer domesticus*) se zdržuje většinou při zemi a v hustém křoví. Hlasem je známé čimčarání. Hnízdo je neupravené, postavené z nejrůznějšího materiálu. Je společenský a hnízdí v koloniích, např. v dutinách pod okapy, ale přijímá i budky (velké sýkorníky). Samci neúnavně vyzpěvují ze střešního okraje.

Rehek domácí (*Phoenicurus ochruros*) je běžným obyvatel zahrad. K hnízdění využívá zákoutí mezi trámy stejně jako polootevřené budky, tzv. polobudky neboli rehkovíky, kde vletový otvor zaujímá ½ přední stěny. Často zpívá z vyvýšeného místa (střecha, plot, okap), podřepuje a pocukává rezatým ocáskem.

Pěnice černohlavá (*Sylvia atricapilla*) je typickým obyvatel křovin, kde si staví své úpravné hnízdo. Sameček má černý vršek hlavy, samička hnědý. Její zpěv je bohatý a hlasitý s flétnovými tóny.

Stehlík obecný (*Carduelis carduelis*) je pestré zbarvený pták, kterého můžeme na podzim vidět v hejnech přelétávat na zaplevelených pozemcích, především s bohatým zastoupením bodláků. Na jaře vybírá semena např. ze smetánek lékařských. Hnízda staví na stromech.

Zvonek zelený (*Carduelis chloris*) získal své jméno díky hlasu, který obsahuje řadu zvonivých tónů. Často ho můžeme slyšet zpívat z vrcholku jehličnatých stromů. Živí se hlavně semeny.

Kos černý (*Turdus merula*) často pobíhá po trávníku, kde hledá potravu. Při vzrušení vztyčuje svůj dlouhý ocas. Hlasitý a bohatý kosí zpěv můžeme slyšet už od časného jara, a to až do soumraku, ve městech i v noci. Hnízdo, kam snáší typická modrá vajíčka, staví na nejrůznějších místech – v křoví stejně jako v truhlíku na květiny či v kůlně.

Konipas bílý (*Motacilla alba*) se nejčastěji vyskytuje v blízkosti vody. Typicky potráhá ocasem. Hnízdo je vždy svrchu kryté – na zahradách nejčastěji v trámův stodoly, v děrách zdí, v hromadách dřeva, ale přijímá i polobudky. Živí se především hmyzem.

Další živočichové na zahradě

motýli – jsou nejen důležitými opylovači, ale také potěchou pro oko. Mnoho druhů je ohroženo, proto je jejich podpora velmi žádoucí, např. vysazením kvetoucích rostlin a keřů (komule rodu *Buddleia* zvaná „motýlí keř“, tavolník, hvězdnice, krásnoočka, levandule, dobromysl a další). Můžete jim nabídnout i krmítko – mělkou misku nejlépe žluté barvy s cukerným roztokem nebo např. šťávou z pomeranče.

čmeláci – jsou zdatní opylovači, kteří dosáhnou i do dlouhých úzkých květů a opylují i za deště či chladného počasí. Kromě kvetoucích rostlin jim přijde vhod také zakoupený nebo doma vyrobený čmelín (dřevěná bedýnka s vletovým otvorem opatřeným trubkou).

včelky samotářky – nejsou útočné, velmi účinně opylují. Každý druh se vyznačuje jiným zajímavým chováním a je zážitek je pozorovat. Nabídněte jim „domeček“ ze dřeva vyplněný chodbičkami z nejrůznějšího materiálu.

ještěrky – se rády vyhřívají na kamenné zídce postavené na osluněném stanovišti.

slepýši, užovky – kromě zídek obývají také kompost, ten proto nepřehazujte v červnu a červenci, mohli byste užovkám poškodit nakladená vajíčka.

ježci – noční hmyzožravci, kteří si poradí i se slimáky a drobnými hlodavci. Přes den odpočívají v úkrytu ze suchých větví, v kůlně či hromadě listů.

skokani, ropuchy, čolci, vážky – obyvatelé zahradního jezírka ocení, když se úplně vyhnete chemickým přípravkům k čištění, pozor také na ryby, jsou predátory vajíček, larev a pulců. Pamatujte na pozvolný přístup do vody, vhodný je ostrůvek v podobě kamene a vodní a vlhkomilné rostliny.